

A forradalom újratemetése

Kié 1956?

A végtelenen megosztott magyarországi belpolitika ádáz pszeudoeszméi küzdelmei ellenére hovatovább e szónoki kérdésből is tömény unalom árad. A lényegében már megkezdődött parlamenti választási kampány szellemében folyik a kiszorítósi, vajon kit is illet örökrész „az isten testén való osztásánál”, miközben – hogy ismét a huszadik századi költözési máskor és másért leírt, de ide is illő szavaival némileg önkényesen élve – tovább nő az eközben csupán száraz kenyeret evők mindig is népes, hallgatag tábora.

A jobboldal egy része örömmel szűkítené le a forradalmat csupán a nemzeti függetlenségért folytatott küzdelmre, s értelmezésében már-már marginálissá jelentéktelenedik a közvetlen demokrácia számtalan nyilvánulási formája, beleértve az 1956-os munkástanácsokat is. De nem tud mit kezdeni az 1956-os reformkommunistákkal sem, különösen nem a boszszantó ténnyel, hogy Nagy Imre a nemzeti mártírság vállalásának pillanataiban sem szakított baloldali meggyőződésével.

A hivatalos baloldal – látva az ellentábor fanyalgását – némi habozás után ma már előszeretettel öleli magához a mártír miniszterelnök tetemét, azonban ennek a gesztusnak nincsen semmilyen erkölcsi hitele. Nem elég ugyanis szavakban szakítani a kádárizmussal, az igazi megtisztuláshoz tettekre lett volna és lenne szükség. Az MSZP ehelyett, miközben a retorika szintjén elhatárolódott a totalitarizmus erőitől és hagyományától, annak vagyoni, pénzügyi és uralmi hagyatékát továbbra is görcsösen megtartotta, a politikai hatalomgyakorlás minden személyi konzekvenciájával és kapcsolati tőkével. A késő kádári években kevésbé kompromittálódott nomenklatura és a liberális gazdaságpolitikában közvetlenül is érdekelt kommunista technokrata és pénzügyi elit rövid úton jelmezelt váltott, majd átalakult hithű neoliberalis kapitalista vállalkozók mohó és ügyes farkává. A gazdaságról (és gazdagságról) kialakított elképzelésével tehát lényegében megtagadta Kádár hamis puritanizmuson alapuló, kispolgári ethoszt sugárzó

langymeleg totalitarizmusát, azonban átörököltette az elődök által szovjet tankok segítségével szerzett és akasztófák árnyékában legitimizált uralom számtalan személyi konzekvenciáját, kapcsolati hálózatát és társadalomirányítási technikáját.

De nem tudja hitelesen felvállalni 1956 örökségét az 1968-as újbaldali és radikális eszmékkel startoló, később liberális ellenzékké, majd neoliberalis csatlóspárttá átalakult szabaddemokrata „közép” sem. Nem utolsó sorban azért, mert a neoliberalis középosztályt és újbuzsoáziát zavarja minden, ami alapvetően nemzeti, hiszen az akadályozhatja gátlástalan pénzügyi önmegvalósítását. Ezért valójában nem csak 1956 nemzeti örökségével, de Trianonnal sem tudtak mindeddig mit kezdeni, pedig Magyarország huszadik századi tragédiája, s lényegében azóta is folyamatos kiszolgáltatottsága a különféle nagyhatalmi érdekeknek 1920-ban Párizsban vette kezdetét. Ezért 1956 – jórészt kimondatlanul ugyan –, de azon világtrend ellen is lázadt, amelynek alapjait a francia főváros környéki békékkel teremtették meg. A forradalom heteiben csalhatatlanul megérezték ezt a határon túli magyarok, ezért láttak össz nemzeti ügyet a forradalomban, s ezért támogatták és segítették, sokan az életük árán is. A mai liberálisok a teljes problémát nagyvonalúan átengedték a jobboldalnak, mintha ez pártpolitikai probléma, és nem az egész nemzet ügyét meghatározó sorskérdés lenne. Igaza lett a sokak által és sokszor dühödten átkozott Eörsi Istvánnak, amikor jó tizenöt évvel ezelőtt ezt írta: „A nemzeti kiindulópont mélymagyar fajvédelemig tud zülleni, a nemzeti igényekkel szemben tanúsított süketség pedig már a legprogresszívebb gondolkodást is hatástalanná teheti, sőt mi több, széként is működtetheti önmaga ellen.” (Diagnózisában az egyébként kristálytisza logikájú Eörsinek igaza lett még saját magával szemben is, hiszen – talán pártgyűlölködésből – a nemzeti szempontokkal szembeni süketség oltóanyagát elhamarkodottan néhányszor önmagának is beadta.) Ma már tudjuk, egyáltalán nem volt véletlen, hogy a magyar forradalom leverését köve-

tő években a szomszédos államok – szinte már szinkronizáltan – hozzáláttak a kisebbségi anyanyelvű oktatási rendszer és a színes amatőr művelődési élet két nyelvűsítéséhez, elsorvasztásához, fokozatos ellehetetlenítéséhez, vezetőik kompromittálásához, a besúgói hálózatba történő beszervezéséhez. Nem történt ez másként a Délvidéken sem – azzal, hogy a vidéken folyó két nyelvűsítést itt a testvériség-egység szépségflastromjával, és egy-két csúcsintézmény, mint amilyen a Fórum Kiadóház s a Magyar Tanszék, kedvezményezettként történt kiemelésével és nemzetközi kirakatba állításával álcázták. Tito is csalhatatlanul megérezte a rendszerére leselkedő veszélyt az 1956-os forradalomban, talán éppen ezért árusította ki Nagy Imrét és társait Hruscsovéknak.

Miért a sok vita, az egymásra mutogatás, a kisértői kísérlet és kirekesztési törekvés a magyarországi politikai eliten belül, és miért a csüggedt apátia, a közömbösség és az amnézia az ország lakóinak körében, ha 1956 kerül szóba? Ma már mindezt sem az érzelmek kényszerű elfojtásával, sem a hiteles tájékozódás lehetetlenségével megmagyarázni nem lehet. Másról van szó. A forradalmat ugyan a mai, többpárti demokráciájú Magyarország politikai elitje a rendszer legitimitásának alapjaként szívesen és gyakran aposztrofálja,

különösen az ünnep és a megemlékezés óráiban, a valóságban azonban 1956 eszmei és politikai örökségéből a többpártrendszerű demokrácián és az oroszok kivonulásán kívül semmit sem valósított meg. A szociális igazságtalanságok és a vagyoni különbségek nagyobbak, mint valaha, a tulajdon és vele együtt a föld fokozatosan kicsúszik a lakosság kezéből, a közvetlen demokrácia lekerült nemcsak a magyar, de szemmel láthatóan a világtörténelmi fejlődés napirendjéről is, az ország nem csak semlegességéről mondott le, de gazdaságilag, s ennek következtében politikailag sem igazán független, Trianon káros örökségének megkérdőjelezéséhez és túlhaladásához a jobboldalnak csak szavakban van, a baloldalnak és a liberálisoknak pedig még úgy sincs bátorsága. Ez utóbbit ékesen példázza mind az kettős állampolgárság, mind a határon túli magyarok autonómiáinak lélegeztetőgépre kapcsolt, majd lassú kiszívására ítélt ügye.

A magyar forradalom kétszer halt meg. Először 1956 novemberében, másodszer a huszadik század végi rendszerváltás után. Csak most több álszent gyűlt össze a temetésére.

